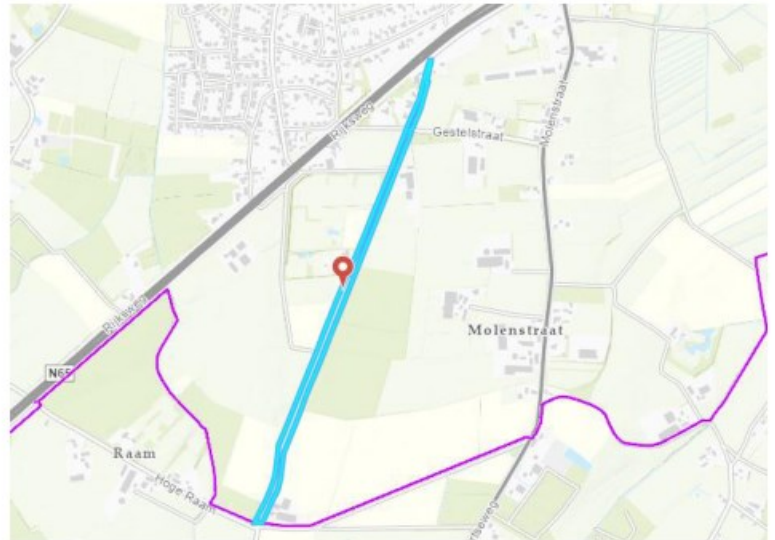

Basisgegevens

Naam: Antwerpsebaan
Adres: Antwerpsebaan ong.
Postcode: -
Plaats: Helvoirt
Buurt:
Gemeente: Vught
Kadastraal: Gemeente Vught, C 1754
Oppervlakte: 23.910 m²
Bouwjaar: -
Architect: -

Geschiedenis¹

Tot 1585

De Antwerpsebaan in Helvoirt is een deel van een voormalige historische handelsroute, waarvan de geschiedenis tenminste teruggaat tot de middeleeuwen. De Antwerpsebaan was onderdeel van een van de West-Europese hoofdroutes uit de middeleeuwen, die onder andere 's-Hertogenbosch met Antwerpen verbond. Met Antwerpen als belangrijkste bestemming, werd de route in het Duitse taalgebied dan ook aangeduid als de *Flämische Strasse*. Het onverharde deel van de Antwerpsebaan is samen met de onverharde Groenewouddreef al wat in Noord-Brabant nog resteert van deze oude handelsroute.

Het gebruik van de handelsroute hangt nauw samen met de opkomst van de stad 's-Hertogenbosch en het belang daarvan als handelsstad in de vijftiende en zestiende eeuw. Door haar ligging en goede verbinding met de grote rivieren vormde de stad een natuurlijke schakel over land tussen Antwerpen en Holland, maar ook tussen Antwerpen en het oosten van het huidige Nederland en het Rijnland. Hoewel 's-Hertogenbosch vijf stadspoorten telde, passeerde zo'n 70 procent van het verkeer de Vughterpoort aan de zuidzijde van de stad. Er is uitgerekend dat tussen 1535 en 1539 gemiddeld per jaar ongeveer 57.000 wagens door de Vughterpoort de stad in reden. De handelsroute naar Antwerpen liep voor een belangrijk deel over de zogenaamde 'heerbaan' naar Antwerpen. In 1510 was de standaard breedte van een heerbaan in de Meijerij 2 roeden (11,5 meter). Dat de heerbaan naar Antwerpen een route van belang was, blijkt uit het feit dat deze ook wordt afgebeeld op het *Itinerarium Orbis Christiani* uit ca. 1580, omdat hierop alleen de voornaamste wegen werden afgebeeld, in dit geval als onderdeel van de hoofdroute tussen Brugge en Nijmegen. Via Nijmegen, Grave en 's-Hertogenbosch leidden wegen vanuit de richtingen van Hamburg en Leipzig naar Antwerpen. De vroegste cartografische bronnen dateren voornamelijk uit de tweede helft van de zestiende eeuw, maar uit gedetailleerde reisbeschrijvingen is bekend dat de handelsroute tussen 's-Hertogenbosch en Antwerpen al veel eerder ook een hoofdroute betrof. De oudste gedetailleerde reisbeschrijving dateert uit 1425 en beschrijft een handelsmissie van Leipzig naar Brugge via de *Flämische Strasse*.

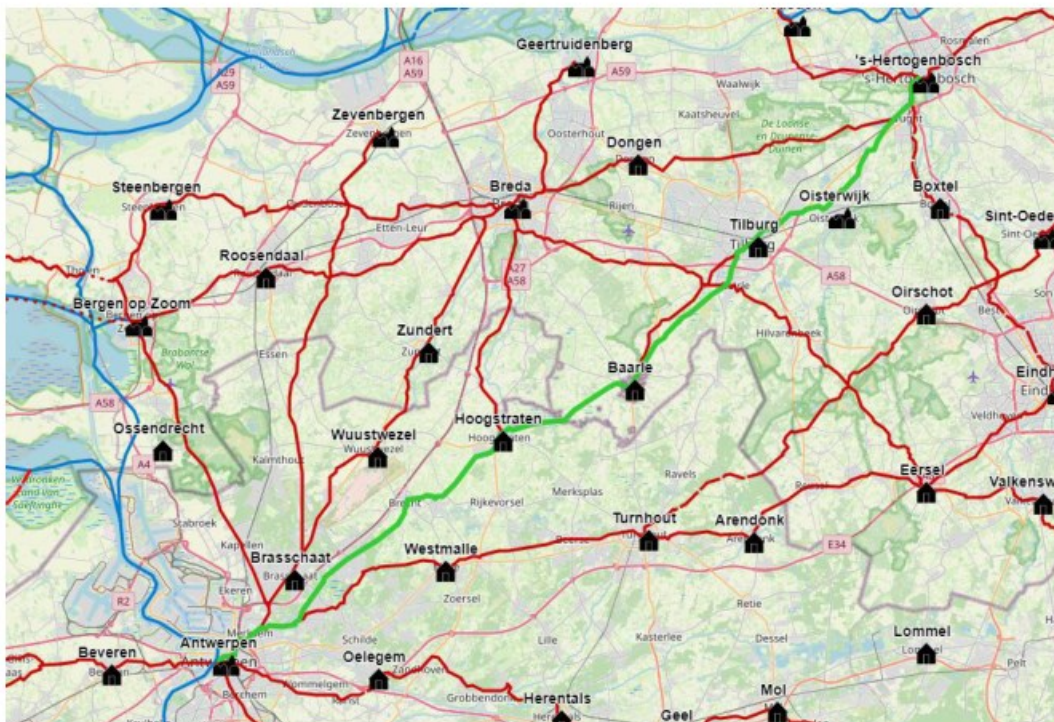
Van hoofdroute naar secundaire weg: 1585-1827

Door de val van Antwerpen in 1585 en het blokkeren van de Schelde verloor Antwerpen haar positie als voorname handelsstad aan opkomende steden in Zeeland en Holland. De weg naar Antwerpen verloor daardoor vanzelfsprekend ook aan belang. Bovendien werd het hertogdom Brabant opgedeeld, waarbij het noordelijk deel tot de Generaliteitslanden van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ging horen. In het zuidelijk deel van het voormalig hertogdom kwam de

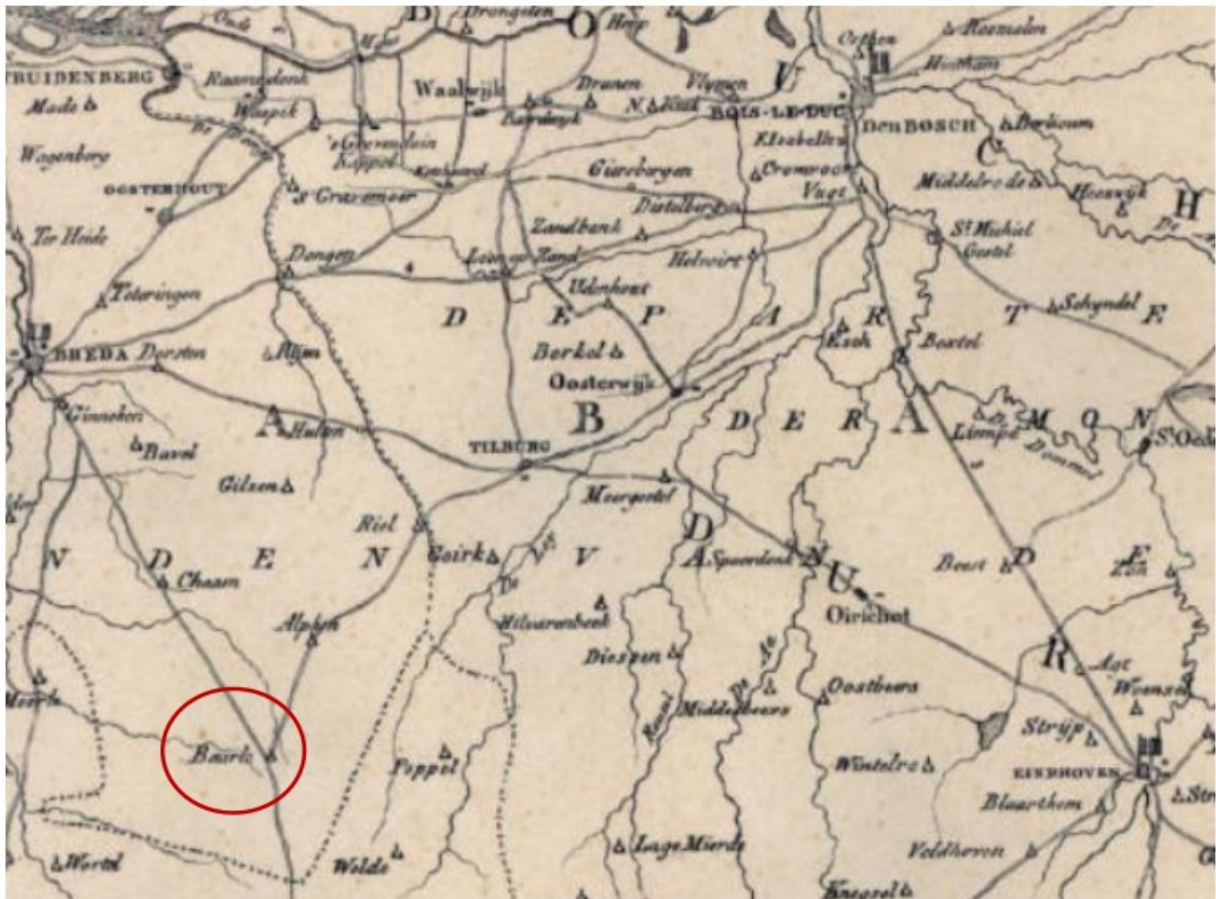
voornamelijk handelsweg al snel te vervallen tot een uit het oog verloren karrenspoor. Van de oude route werd alleen nog het traject tussen Tilburg en 's-Hertogenbosch intensief gebruikt.

Uitsnede van 'Itinerarium Orbis Christiani' uit ca. 1580. Bron: Bayerische Staatsbibliothek, via: <https://bildsuche.digitale-sammlungen.de>.

Uitsnede van de 'Viabundus' kaart waarbij reistijden en afstanden kunnen worden berekend op basis van het wegennetwerk rond 1500. Bron: <https://www.landesgeschichte.uni-goettingen.de/handelsstrassen/map.php>. Om de ca. 90 kilometer met paard en wagen af te leggen moest men ongeveer 2 dagen uittrekken.

Uitsnede van de postroutekaart uit 1810. Rood omcirkeld is het dorp Baarle, waar het oude tracé van de heerbaan eindigt. Bron: topotijdreis.nl.

1827-heden

Als onderdeel van de straatweg naar Best werd het traject tussen 's-Hertogenbosch en Vught reeds in de achttiende eeuw verhard. In 1824-1827 werd daarop vanaf de Vughtse toren via Helvoirt naar Tilburg een verharde weg aangelegd volgens een nieuw tracé, waarop de oude weg in onbruik raakte. Het in onbruik raken van de weg heeft er echter toe bijgedragen dat bepaalde delen, zoals de Antwerpsebaan, nog steeds onverhard zijn.

Situering

Het deel van de Antwerpsebaan waar deze beschrijving betrekking op heeft, betreft het tracé tussen de N 65 in het noordoosten en Hoge Raam in het zuidwesten. Op de gemeentegrens tussen gemeente Vught en gemeente Oisterwijk gaat de Antwerpsebaan over in de Oude Baan. Tot en met het perceel van Antwerpsebaan 9 is de weg verhard door middel van asfalt (ca. 100 meter). Vanaf dat punt is de weg tot aan de N 65 onverhard (675 meter) cq. halfverhard (775 meter). De Antwerpsebaan heeft vanaf de Hoge Raam tot aan de N 65 een lengte van 1,425 kilometer.

Beschrijving

Het tracé van de Antwerpsebaan loopt vanuit het zuidwesten richting het noordoosten tot aan de N65 en heeft een lengte van 1,425 km. Het tracé is gelegen in landelijk gebied en wordt aan weerszijden omgeven door voornamelijk weiland en akkerland. Het tracé is ongeveer 12 meter breed (plaatselijk versmald tot 10 meter). Het tracé wordt aan weerszijden begrensd door droge greppels en laanbeplanting, grotendeels bestaand uit monumentale zomereiken daterend van omstreeks 1900 (deels mogelijk ouder of jonger).

Cultuurhistorische waardestelling

Voor de cultuurhistorische waardestelling is gebruik gemaakt van de waarderingscriteria, zoals opgenomen in 'Een toekomst voor groen. Handreiking voor de instandhouding van groene monumenten' (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2012). De juridische bescherming ziet op de weg, de laanbeplanting en de greppel.

Cultuurhistorische waarden

De onverharde weg is cultuurhistorisch waardevol als bijzondere uitdrukking van de culturele en sociaaleconomische ontwikkeling van Vught en omstreken, in het bijzonder in relatie tot de opkomst van 's-Hertogenbosch als handelsstad en de opbloeiende handelsbetrekkingen met Vlaanderen en het Rijnland gedurende de middeleeuwen. Daarnaast is de weg van belang als bijzondere uitdrukking van de geografische, landschappelijke en historisch-ruimtelijke ontwikkeling.

Architectuur-, kunst- en tuinhistorische waarde

De handelsroute was vooral functioneel van opzet en bezit derhalve slechts geringe tuinhistorische waarde, die bestaat uit de veelvoorkomende opzet van een baanvak geflankeerd door laanbeplanting en greppels.

Situationele en ensemblewaarden

Het wegtracé is van belang als onderdeel van een voormalige West-Europese hoofdhandelsroute tussen Antwerpen, 's-Hertogenbosch en Noord-Duitsland en het Rijnland gedurende de middeleeuwen. Het onverharde deel van de weg vormt tevens een cultuurhistorisch waardevol ensemble met de nog aanwezige greppels en laanbeplanting en in zekere mate ook met het omliggend landschap dat voornamelijk bestaat uit akker- en weilanden.

Gaafheid en herkenbaarheid

Het wegtracé is van belang vanwege de hoge herkenbaarheid als historische, onverharde weg. De gaafheid van het wegtracé is enigszins aangetast door goeddeels egaliseren van de greppels en het aanbrengen van een halfverharding (granulaat).

Zeldzaamheid

Het overgrote deel van het traject van deze historische handelsroute is inmiddels verdwenen, verhard of anderszins aangetast. Gelet op het belangrijke historische karakter in relatie tot de cultuurhistorische waarde, situationele waarde en de gaafheid is er sprake van zeldzaamheid op regionaal niveau.

